

**ÆLDRE OG PSYKISK SYGDOM
– FOREBYGGELSE, BEHANDLING OG OMSORG**

1. UDGAVE, 1. OPLAG
COPYRIGHT © 2009 PSYKIATRIFONDEN OG ÆLDREFORUM
ALL RIGHTS RESERVED

MEKANISK, FOTOGRAFISK ELLER ANDEN GENGIVELSE AF
DENNE BOG ELLER DELE DERAFF ER IKKE TILLADT IFØLGE
GÆLDENDE DANSK LOV OM OPHAVSRET.

LAYOUT: BYSTED
SATS: KOWSKY
OMSLAG: E-TYPES
FOTO: SE BILLEDLISTE SIDE 220
TRYK: AKA-PRINT
FORLAGSREDAKTION: LOTTE PHILIPSON/ÆLDREFORUM
OG MARIE EJLERSEN/PSYKIATRIFONDEN

UDGIVER: © PSYKIATRIFONDEN OG ÆLDREFORUM, 2009
HEJREVEJ 43, 2400 KØBENHAVN NV
TLF. 3929 3909. FAX 3929 3915.
GIRO 028 5528
PF@PSYKIATRIFONDEN.DK
WWW.PSYKIATRIFONDEN.DK
APRIL 2009
ISBN: 978-87-90420-67-3

BOGEN KAN BESTILLES HOS PSYKIATRIFONDEN,
PÅ WWW.PSYKIATRIFONDEN.DK ELLER KØBES I
BOGHANDELEN.

DET ER PSYKIATRIFONDENS FORMÅL AT INFORMERE
BEFOLKNINGEN OM PSYKISKE SYGDOMME, AT STØTTE
FORSKNING OG AT FORBEDRE VILKÅR FOR MENNESKER
MED PSYKISKE SYGDOMME.

ÆLDREFORUM ER ET UAFHÆNGIGT RÅD UNDER VELFÆRDSMINISTERI-
ET, DER SKAL FØLGE OG VURDERE ÆLDRES VILKÅR I SAMFUNDET PÅ
ALLE ÆLDRELIVETS OMRÅDER.

DE SYNSPUNKTER, DER UDTRYKES I DENNE BOG, ER
FORFATTERNES OG AFSPEJLER IKKE NØDVENDIGVIS
ÆLDREFORUMS ELLER PSYKIATRIFONDENS OPFATTELSE.

INDHOLD

Prolog	5
Digt af Benny Andersen	
Forord	7
Del I: Det eksistentielle	
1. Aldring under forandring og det lange liv	11
Bernard Jeune	
2. Hjernens funktion	35
Rolf Bang Olsen	
3. Hjernens vedligeholdelse – fysiske og psykiske aspekter	49
Henning Kirk	
4. Overgreb mod ældre	61
Jette Ingerslev	
5. Det gode liv og den svære død – om at sige verden ret farvel	69
Elisabeth Dons Christensen	
Del II: Ældres psykiske sygdomme	
6. Ældre og depression	79
Alex Kørner	
7. Ældre menneskers selvmord	95
Annette Erlangsen	
8. Angst hos ældre	105
Lise Lauritsen og Alex Kørner	
9. Samsygelighed og polyfarmaci	119
Erik Skjelbo og Jens-Ulrik Rosholm	
10. Demens	131
Peter Johannsen	

11. Adfærdsforstyrrelser og paranoide tilstande hos ældre mennesker	147
Ole Bjørn Skausig	
12. Pandelapssyndromet: den hæmningsløse, grænseløse og asociale adfærd	161
Rolf Bang Olsen	
Del III: Organisatoriske forhold	
13. Ældrepsykiatrien i Danmark	173
Alex Kørner	
14. Borgeren med demens – kommunale udfordringer og tilbud	179
Inger Lange	
15. Indgreb i retten til selvbestemmelse	187
Dorthe Buss	
16. Betydningen af god funktionsevne og godt netværk	197
Kirsten Avlund	
17. Pårørende til demente	211
Anne Arndal	

PROLOG

GAMMEL

At blive gammel
hvad vil det egentlig sige?
At blive gammeldags
eller gammelnavn?
Gammelklog
eller gammeldum?
Gammelmodig
eller gammelfej?
At have mange år på bagen
men hvor sidder da resten af årene –
måske på hagen?

Det siges at man ender med
at gå i barndom
det glæder jeg mig til
for jeg havde en lykkelig barndom!
Men rent kronologisk set må jeg forinden
gå i ungdom
min anden ungdom
jeg kan næsten ikke vente!
Oh, at være en gamling
en jubelolding som mig
Tjuhej!

Benny Andersen, 2009

FORORD

Vi bliver ældre og ældre. Undersøgelser har vist, at vi danskere lever længere og længere (1-2 år længere for hvert årti), og at mange forbliver åndsfriske og fysisk vitale til langt op i pensionsalderen.

Men problemer er der – trods alt. Tab af arbejdsidentitet, ensomhed, ægtefælles dødsfald og tab af venner i omgangskredsen, selvmord – samt en større modtagelighed for psykisk og fysisk sygdom.

Der er også særlige problemer forbundet med psykisk sygdom hos ældre: Symptomerne er anderledes, årsagerne forskellige, og der er ofte samtidigt kropslige og psykiske sygdomme. Ældre får ofte mange forskellige former for medicin (såkaldt polyfarmaci), og de har en udtalt følsomhed for bivirkninger. Dette kræver ekstra viden og kunnen for at omgås og hjælpe ældre med psykiske problemer og sygdomme. Derfor er der brug for opprioritering af både respekten for disse ældre og af fagligheden hos de fagfolk, der er beskæftiget med psykisk sygdom hos ældre – med geriatrien, som det hedder i fagsproget.

Dette er baggrunden for, at PsykiatriFonden og ÆldreForum udgiver denne bog om at blive ældre og de problemer og psykiske sygdomme, der kan være forbundet med stigende alder.

Bogen er delt op i tre overordnede temaer. Første del handler om eksistentielle forhold, herunder den biologiske aldring, hjernens indretning og vedligeholdelse samt ældres utryghed og forholdet sig til livets afslutning. Anden del handler om de psykiske sygdomme, som man hyppigt ser hos ældre, især depression, angst, demens og psykotiske reaktioner, men også følgerne af psykisk sårbarhed og sygdom, herunder ældres høje selvmordsrate. Tredje del beskriver de organisatoriske og praktiske forhold knyttet til ældrepsykiatrien i Danmark, hjemmesygeplejen, retten til selvbestemmelse og ikke mindst ældres netværk, primært de pårørende, der ofte står med store omsorgsproblemer.

Bogen er skrevet af en tværfaglig forfattergruppe bestående af psykiatriske overlæger, en ældreforsker, en demenskoordinator, formanden for Alzheimerforeningen, en biskop m.fl., med undertegnede institutioner som redaktører. Vi vil gerne rette en varm tak til alle, der har bidraget til at gøre denne bog så kvalificeret og så bredspektret, som tilfældet er blevet.

Bogens målgruppe er selvsagt lige så bred som bogens emnespektrum og omfatter både professionelle (læger, psykologer, sygeplejersker, ældreplejens medarbejdere, demenskoordinatorer, sagsbehandlere m.fl.), de ældre selv og ikke mindst deres pårørende.

Tak til forfatteren Benny Andersen for digtet *Gammel*, som er skrevet særligt til denne bog.

Jes Gerlach

Formand for PsykiatriFonden

Povl Riis

Formand for ÆldreForum